ગોત્ર એટલે શું?

-લે. અજ્ઞાત-સંકલન : સુભાષ શાહ

અત્યારની પેઢીને કદાચ ગોત્ર એટલે શું? એનો ખ્યાલ જ નહીં હોય! તો પછી પોતાનું ગોત્ર કયું છે, એ તો કયાંથી ખબર હોય? શું તમે તમારા ગોત્રની વાસ્તવિકતા શક્તિ જાણો છો? તે કોઈ પરંપરા નથી, તે કોઈ અંધશ્રધ્ધા નથી. તે તમારી પ્રાચીન સંહિતા છે. ગોત્ર એ તમારી અટક નથી. તે તમારો આધ્યાત્મિક ડીએનએ છે.

મોટાભાગના લોકો જાણતા પણ નથી કે તેઓ કયા ગોત્રના છે. એમને લાગે છે કે તે ફકત એક પંક્તિ છે, જે પંડિતજી પૂજામાં કહે છે. પરંતુ તે ફકત એટલા પૂરતું નથી. તમારું ગોત્ર બતાવે છે કે તમે કયા ઋષિ સાથે જોડાયેલા છો. લોહીથી નહીં, પરંતુ વિચાર, ઉર્જા, સ્પંદન અને જ્ઞાનથી.

દરેક હિન્દુ આધ્યાત્મિક રીતે ઋષિ સાથે જોડાયેલો છે. તે ઋષિઓ તમારા બૌદ્ધિક પૂર્વજો છે. તેમના વિચાર, ઉર્જા અને ચેતના હજુ પણ તમારામાં વહે છે. ગોત્રનો અર્થ જાતિ નથી. ગોત્ર બ્રાહ્મણ, ક્ષત્રિય, વૈશ્ય કે શુદ્રનો ઉલ્લેખ કરતું નથી. તે જાતિઓ પહેલાં, અટક પહેલાં, રાજાઓ પહેલાં અસ્તિત્વમાં હતું. તે ઓળખનું સૌથી પ્રાચીન સ્વરૂપ હતું. જ્ઞાન પર આધારિત, શક્તિ પર નહીં. દરેક વ્યક્તિનું એક ગોત્ર હતું.

ઋષિઓ તેમના શિષ્યોને ગોત્ર આપતા હતા. જયારે તેઓ તેમના ઉપદેશોનું નિષ્ઠાપૂર્વક પાલન કરતા હતા. તો ગોત્ર કોઈ લેબલ નથી, તે અધ્યાત્મિક વારસાની મહોર છે. દરેક ગોત્ર એક ઋષિ સાથે જોડાયેલું છે. એક 'સુપર માઈન્ડ'.

ધારો કે, તમે વશિષ્ઠ ગોત્રમાંથી છો. તમે વશિષ્ઠ ઋષિ સાથે જોડાયેલા છો. જેમણે શ્રી રામ અને દશરથને માર્ગદર્શન આપ્યું હતું.

ભૃગુ ગોત્ર : જો તમે ભૃગુ ઋષિ સાથે જોડાયેલા છો, જેમણે વેદોનો ભાગ લખ્યો હતો અને યોદ્ધાઓને તાલીમ આપી હતી. કુલ ૪૯ મુખ્ય ગોત્ર છે. જે દરેક ઋષિ સાથે જોડાયેલા છે. જે જયોતિષી, ચિકિત્સક, યોદ્ધા, મંત્રદ્રષ્ટા અથવા કુદરતી વૈજ્ઞાનિક હતા. વડીલોએ એક જ ગોત્રમાં લગ્ન કરવાની મનાઈ કેમ કરી? આ શાળામાં શીખવવામાં આવતું નથી.

પ્રાચીન ભારતમાં ગોત્ર એક આનુવંશિક ટ્રેકર હતું. તે પિતૃવંશ દ્વારા ચાલે છે-એટલે કે પુત્રો ઋષિની વંશાવલીને આગળ ધપાવે છે. તેથી જો એક જ ગોત્રના બે લોકો લગ્ન કરે છે, તો તેઓ ભાઈ અને બહેનની જેમ આનુવંશિક રીતે સમાન હશે. આનાથી સંતાનમાં માનસિક અને શારીરિક વિકૃત્તિઓ થઈ શકે છે.

ગોત્ર પ્રણાલી = પ્રાચીન ભારતીય ડીએનએ વિજ્ઞાન, અને આપણે આ હજારો વર્ષ પહેલાં જાણતા હતા. જયારે પશ્ચિમી વિજ્ઞાનને આનુવંશિકતાનો કોઈ ખ્યાલ નહોતો. ગોત્ર = તમારું માનસિક પ્રોગ્રામિંગ.

ચાલો, તેને વ્યક્તિગત બનાવીએ. કેટલાક લોકો ઊંડા વિચારકો હોય છે. કેટલાકને ઊંડી આધ્યાત્મિક ભૂખ હોય છે. કેટલાકને પ્રકૃતિમાં શાંતિ મળે છે, તો કેટલાક નેતાઓ અથવા સત્ય શોધનારા હોય છે. શા માટે? કારણ કે, તમારા ગોત્રના ઋષિનું મન હજુ પણ તમારામાં ગુંજતું રહે છે. જો તમારું ગોત્ર યોદ્ધા ઋષિનું છે-તો તમે હિંમત અનુભવશો. જો તે વૈદ્ય ઋષિ સાથે સંબંધિત છે, તો તેને આયુર્વેદ અથવા દવામાં રસ હોઈ શકે છે. આ કોઈ સંયોગ નથી, તે એક ઊંડો જોડાયેલો કાર્યક્રમ છે. પહેલાં ગોત્રના આધારે શિક્ષણ આપવામાં આવતું હતું.

પ્રાચીન ગુરુકૂળોમાં બધાંને એકસરખું શીખવવામાં આવતું નહોતું. ગુરુનો પહેલો પ્રશ્ન હતો : 'પુત્ર, તારું ગોત્ર શું છે?'

કારણ કે, આ દ્વારા ગુરુ સમજી શકતા હતા કે વિદ્યાર્થી કેવી રીતે શીખે છે, તેના માટે કયું જ્ઞાન યોગ્ય છે?

અત્રિ ગોત્ર ધરાવતો વિદ્યાર્થી-ધ્યાન અને મંત્રોમાં તાલીમ પામતો હતો.

કશ્યપ ગોત્ર ધરાવતો વિદ્યાર્થી-આયુર્વેદમાં ઊંડો ઉતરતો હતો.

ગોત્ર માત્ર એક ઓળખ નહોતી. તે જીવનનો માર્ગ હતો.

અંગ્રેજોએ તેની મજાક ઉડાવી, બોલીવુડે તેની મજાક ઉડાવી અને આપણે તેને ભૂલી ગયા. જયારે અંગ્રેજો ભારતમાં આવ્યા ત્યારે તેઓએ તેને અંધશ્રધ્ધા કહી. પછી તે ફિલ્મોમાં મજાક બની ગઈ.

'પંડિતજી ફરીથી ગોત્ર વિશે પૂછી રહ્યા છે.' જાણે કે તે કોઈ અર્થહીન વિધિ હોય. ધીમે ધીમે અમે અમારા વડીલોને પૂછવાનું બંધ કરી દીધું. અમે અમારા બાળકોને કહેવાનું બંધ કરી દીધું. દસ હજાર વર્ષ જૂની સિસ્ટમ સો વર્ષમાં અદ્રશ્ય થઈ રહી છે. કોઈએ એવું કર્યુ નથી. અમે તેને મરવા દીધું છે. જો તમને તમારું ગોત્ર ખબર નથી, તો તમે નકશો ગુમાવી દીધો છે.

કલ્પના કરો કે તમે કોઈ પ્રાચીન રાજવી પરિવારમાંથી છો, પણ તમારી અટક જાણતા નથી. તમારું ગોત્ર-તમારા આત્માનું જીપીએસ છે. આ વિના આપણે આપણા પોતાના ધર્મમાં આંધળા થઈને ચાલી રહ્યા છીએ. ગોત્ર બોલાવવું એ ફકત એક ધાર્મિક વિધિ નથી. જયારે પંડિત પૂજામાં તમારા ગોત્ર બોલાવે છે, ત્યારે તે ફકત ઔપચારિકતા નથી કરી રહ્યા, તે તમને તમારી ઋષિ ઉર્જા સાથે ફરીથી જોડી રહ્યા છે.

અત્રે ઉલ્લેખનીય છે કે જયારે પણ આપણા હિન્દુઓમાં માન્યતા પ્રમાણે બાળકનો જન્મ થાય ત્યારે તેના ગ્રહો-નક્ષત્રો-રાશિ-તિથિ અને બીજી ઘણી બધી બાબતોને ધ્યાનમાં લઈ તે બાળકના જન્માક્ષર કરાવવા પડે છે. જેના આધારે તેની જન્મકુંડળી તેમજ લગ્નકુંડળી તૈયાર કરવામાં આવે છે તેમાં પણ ગોત્ર મુખ્ય આધાર છે.

'હું ભારદ્વાજ ઋષિનો વંશજ, મારા આધ્યાત્મિક વંશજોની હાજરીમાં આ સંકલ્પ કરું છું'. તે સુંદર છે. તે પવિત્ર છે. તે સાચું છે. તેને પુનર્જીવિત કરો. તે ઝાંખુ પડે તે પહેલાં તમારા માતાપિતાને પૂછો, તમારા દાદા-દાદીને પૂછો. સંશોધન કરો, પણ તેને જવા દો નહીં. તેને લખી લો. તમારા બાળકોને કહો. ગર્વથી કહો.

તમે ફકત ૧૯૯૦ કે ૨૦૦૦માં જન્મેલા વ્યક્તિ નથી. તમે હજારો વર્ષ પહેલાં ઋષિ દ્વારા પ્રગટાવવામાં આવેલી જયોતના વાહક છો. તમારું ગોત્ર-આત્માનો પાસવર્ડ આજે આપણને વાઈ-ફાઈ પાસવર્ડ, નેટફિલકસ લોગિન યાદ છે, પણ આપણે આપણું ગોત્ર ભૂલી જઈએ છીએ. તે એક શબ્દ-તમારી આંતરિક ચેતના, આદતો, ભૂતકાળના કર્મ, આધ્યાત્મિક શક્તિઓ બધું ખોલી શકે છે. તે કોઈ લેબલ નથી, તે ચાવી છે.

લગ્ન પછી સ્ત્રીઓ પોતાનું ગોત્ર ગુમાવતી નથી.

લોકો માને છે કે, લગ્ન પછી સ્ત્રીનું ગોત્ર બદલાય છે. પરંતુ સનાતન ધર્મ સૂક્ષ્મ છે. શ્રાદ્ધ વગેરેમાં, સ્ત્રીનું ગોત્ર તેના પિતા પાસેથી લેવામાં આવે છે. કારણ કે, ગોત્ર પુરુષ રેખા (Y-રંગસૂત્રમાંથી) દ્વારા પસાર થાય છે. સ્ત્રી ઉર્જા વહન કરે છે, પરંતુ તેને આનુવંશિક રીતે પસાર કરતી નથી, તેથી સ્ત્રીનું ગોત્ર સમાપ્ત થતું નથી. તે તેનામાં શાંતિથી રહે છે. દેવતાઓ પણ ગોત્રનું પાલન કરતા હતા.

રામાયણમાં શ્રી રામ અને સીતાના લગ્નમાં પણ ગોત્રની તપાસ કરવામાં આવી હતી.

રામ - ઈક્ષ્વાકુ વંશ, વશિષ્ઠ ગોત્ર,

સીતા - જનક રાજાની પુત્રી, કશ્યપ ગોત્ર.

તો પછી આજની યુવા પેઢી કે જેને પશ્ચિમી હવાનો રંગ લાગ્યો છે તેઓએ આટલું તો જાણવું અવશ્ય પડશે કે ગોત્ર એટલે શું? ●